

Perpinyà i Girona, avui: la llengua, la literatura

Francesc Feliu, Alà Baylac-Ferrer, Míriam Sellés (ed.)

Alà Baylac-Ferrer, Francesc Feliu i Míriam Sellés (eds.)

Perpinyà i Girona, avui. La llengua, la literatura

OBSERVATORI DE LES LLENGÜES
D'EUROPA I DE LA MEDITERRÀNIA

UNIVERSITAT DE GIRONA
2024

{linguaemundi 7

 Universitat
de Girona

 Documenta
Universitaria

CIP 804.99(448.9)(063) PER

Perpinyà i Girona, avui. La llengua, la literatura :

Observatori de les Llengües d'Europa i de la Mediterrània, Universitat de Girona 2024 / Alà Baylac-Ferrer, Francesc Feliu i Míriem Sallés (eds.). – Girona : Universitat de Girona - Edicions

UdG : Documenta Universitaria, maig 2026. – 1 recurs en línia (158 pàgines) : il·lustracions,

taules, gràfics ; cm. – (Linguae mundi ; 7). –

Comunicacions de dos seminaris, el primer duia per títol "Empordà i Rosselló, avui. Confluències i decalcatges en la llengua i les relacions humanes"

(Perpinyà, 1 i 2 de març de 2024) i el segon titulat

"El rossellonès literari" (Girona, 30 i 31 de maig de 2024). – Descripció del recurs: 10 de juny 2026

ISBN 978-84-8458-796-5 (Universitat de Girona).

ISBN 978-84-9984-745-0 (Documenta Universitaria)

I. Baylac-Ferrer, Alà, 1965- , editor literari II. Feliu, Francesc, editor literari III. Sallés, Míriem, editor literari IV. Universitat de Girona. Observatori de les Llengües d'Europa i de la Mediterrània

V. Empordà i Rosselló, avui. Confluències i decalcatges en la llengua i les relacions humanes (2024 : Perpinyà, França) VI. El rossellonès literari (2024 : Girona, Catalunya) 1. Literatura catalana – França –

Catalunya Nord 2. Català – Dialectes – França – Catalunya Nord 3. Rossellonès 4. Català – Context 5. Llibres electrònics

CIP 804.99(448.9)(063) PER

Amb el suport del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, corresponent a l'ajut per a la concessió de les subvencions pluriennals Eurodistricte per al desenvolupament de projectes de cooperació a l'Espai Català Transfronterer, amb el títol *Els estudis catalans transfronterers: De Perpinyà a Girona i viceversa*, referència PRE175/23/000029, concedit per resolució de 02.11.2023, i per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) i el Departament de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya, corresponent a l'ajut per a donar suport a l'activitat científica dels grups de recerca de Catalunya (SGR 2022-2024), amb el títol *Llengua i literatura catalanes: història, memòria i identitat*, referència 2021SGR01147, concedit per resolució de 31.03.2023.

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Agència
de Gestió
d'Ajuts
Universitaris
i de Recerca

Generalitat de Catalunya
Departament de Recerca
i Universitats

Observatori de les Llengües d'Europa i de
la Mediterrània Universitat de Girona

© del disseny de la coberta: Documenta Universitaria

© de la imatge de la coberta: Foto de Maxence Bouniort a Unsplash

© de l'edició: Universitat de Girona - Edicions UdG

© de l'edició: Documenta Universitaria

© del text: els seus autors i les seves autores

ISBN: 978-84-8458-796-5 (UNIVERSITAT DE GIRONA)

ISBN: 978-84-9984-745-0 (Documenta Universitaria)

DOI: 10.33115/b/9788499847450

Girona, maig 2026

Producció editorial — Documenta Universitaria

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Creative Commons
(CC BY-NC-SA 4.0). La llicència completa es pot consultar a:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Universitat
de Girona

Documenta
Universitaria

@DocUniv
documentauniversitaria.com

ÍNDEX

Preàmbul	7
Alà Baylac-Ferrer i Francesc Feliu	

Una comunitat cultural a banda i banda de la frontera

Dinàmica socioeconòmica de l'espai català transfronterer	13
Jaume Feliu	

La situació sociolingüística actual de la Catalunya Nord	27
Alà Baylac-Ferrer	

L'impacte de l'aplec per replantar la llengua amb classes i revistes entre els alumnes de primària a Catalunya Nord	45
Míriam Almarcha París	

L'OPLC, Oficina Pública de la Llengua Catalana	53
Lluís Dagues	

Aspectes de llengua

- Rellevància lingüística dels estudis (micro)dialectals:
varietats de català transfrontereres** 65
Carla Ferrerós Pagès - Francesc Roca Urgell
- Sobre la sil·labificació de les vocals altes** 77
Pep Serra
- Apunts i reflexions toponímiques de la
Catalunya del Nord estant** 95
Rémy Farré Salvatella

Qüestions de literatura

- Simona Gay (1898-1969), etnopoeta de mena** 103
Miquela Valls Robinson
- La llengua a la Catalunya del Nord: discursos
i poemes metalingüístics al segle XIX** 111
Estel Aguilar Miró
- El lloc de Renada-Laura Portet en la literatura
catalana contemporània** 141
Irene Muñoz i Pairet

APUNTS I REFLEXIONS TOPONÍMIQUES DE LA CATALUNYA DEL NORD ESTANT¹

Rémy Farré Salvatella

(Associació per a l'Ensenyament del Català,
Institut Franco-Català Transfronterer i
Universitat de Perpinyà Via Domícia)

El mot *toponímia* designa de ben segur el conjunt de topònims, és a dir els noms de les ciutats, dels pobles, dels veïnats, dels llogarets, dels cursos d'aigua, etc. Però també és una de les dues branques de l'onomàstica —l'estudi dels noms propis—, una disciplina lingüística que examina i analitza els topònims per tal de trobar el seu significat, així com la seua etimologia i evolució. La toponímia és una ciència indispensable, ja que ens ajuda a entendre el nostre entorn, en altres paraules, la geografia històrica del nostre país. Malauradament, a partir del segle XVIII i a conseqüència de l'annexió a l'estat francès el 1659, la toponímia de la nova *Province du Roussillon* —la Catalunya del Nord actual— es va veure modificada i afrancesada. De fet, un segle més tard, aquesta toponímia alterada va servir de referència per a la fixació del Cadastre.

¹ Conjunt de cròniques publicades al diari *L'Indépendant catalan*, de Perpinyà.

Però això, l'any 2025, ja no és més d'actualitat. En efecte, a l'excepció dels noms de municipis, l'IGN —l'*Institut Géographique National* francès— va corregir la totalitat dels topònims nord-catalans —noms d'indrets, masos, recs, fonts, etc. Ho podeu comprovar consultant aquest enllaç: <https://www.geoportail.gouv.fr/carte>. Aquesta restitució dels veritables noms de lloc sobre el mapa és sens dubte una bona notícia, només podem esperar que s'acompanyi també aviat d'una rectificació dels nombrosos panells a la via pública.

1. Endotopònims i formes alterades

«No havia anat mai a *Collioure*, quina passada!»; «Quan tenim vacances estiuegem a *Bourg-Madame*»; «El Vallespir és una comarca molt bonica, ens encanta aturar-nos a *Amélie-les-Bains*». Vet aquí algunes frases que potser ja haureu sentit, almenys alguna vegada, tot parlant en català amb els vostres familiars i amics del sud com del nord de l'Albera. Aleshores, ens trobem aquí davant d'un fenomen bastant curiós i cada volta més estès, que consisteix a bandejar els endotopònims —els topònims en la llengua pròpia del lloc; a la Catalunya del Nord són òbviament en català— a profit de les formes alterades, afrancesades o mal ortografiades dels nostres noms de lloc. Per tant, no cal dubtar ni un segon a l'hora d'emprar la toponímia genuïna del Septentrí: Cotlliure, la Guingueta d'Ix, els Banys d'Arles. Això dit, a tall de comparació, el mateix fenomen es pot observar en una conversa en francès en la qual es fan servir noms de municipis sud-catalans. En comptes d'usar les úniques formes correctes i a més a més reconegudes oficialment per la Generalitat de Catalunya —Figueres, Roses, Lleida, etc.—, hi ha qui encara utilitza les formes espanyolitzades i incorrectes —*Figueras*, *Rosas*, *Lérida*, etc. Així doncs, que sigui d'una banda o de

l'altra, la toponímia és ben bé quelcom que fa part de la nostra identitat catalana, i per això hem de respectar-la i preservar-la.

2. Ortografia toponímica

Agouille o *agulla*? Quina és la grafia correcta? *L'agouille* de la mar o *l'agulla* de la mar? Per saber-ho, no és gaire difícil perquè si cerqueu en qualsevol diccionari de la llengua francesa la paraula *agouille*, us adonareu que no existeix pas. En canvi, si consulteu el diccionari català-valencià-balear, llegireu que al Rosselló, una *agulla* és «un canal de navegació o de reguiu» i que al Conflent és «un rec tot al llarg d'un camí». Així mateix, amb aquest exemple, hem demostrat que no és convenient —com se sol sentir— parlar de topònims *en francès* i de topònims *en català*, ja que *agouille* no existeix. En realitat, hi ha formes correctament ortografiades i altres amb errors (afrancesades). A la Catalunya del Nord, són moltes les persones que van estudiar i esmenar la nostra toponímia. Heus aquí dues referències: el *Nomenclàtor toponímic de la Catalunya del Nord* de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i de la Universitat de Perpinyà (2007) i l'*Atles toponímic de Catalunya Nord* de Joan Becat (2015). Aquests treballs constitueixen una eina indispensable que ens pot i ens ha de ser útil. A més, podeu consultar: *Els noms de llocs del Rosselló* de Renada-Laura Portet (1983) i *Toponymie historique de Catalunya Nord* de Lluís Basseda (1990). També cal destacar les nombroses campanyes a favor de la correcció toponímica nord-catalana dutes a terme pel Col·lectiu 2 d'abril i per associacions com ara els Angelets de la Terra.

3. Nomenclàtor toponímic

Quina és la llengua dels nostres noms de lloc? En altres mots, com s'ha d'escriure la toponímia de la Catalunya del Nord? D'entrada, podem mirar de tenir respostes llegint les instruccions de l'Institut Geogràfic Nacional (IGN) francès —màxima referència en matèria de noms a França. Aquestes consignes són claríssimes i sense equívoc: «els noms són propietat dels habitants del país i s'escriuen segons les normes de la llengua en la qual es van fixar. Els noms d'origen català s'escriuen en català i es guarden en francès els noms que van ser posats directament en aquesta llengua» (vg. *Atles toponímic de Catalunya Nord* de Joan Becat). Dit això, si la majoria dels noms de municipis nord-catalans tenen una forma oficial alterada —noms fonetitzats en francès, traduïts o canviats—, també cal anar amb compte amb les traduccions en català d'un topònim ja alterat o modificat. Vet aquí els errors més freqüents que se poden trobar o sentir (vg. *Nomenclàtor toponímic de la Catalunya del Nord* de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Universitat de Perpinyà): Illa de Tet (*Ille-sur-Têt*) per Illa, Arles de Tec (*Arles-sur-Tech*) per Arles, Vernet dels Banys (*Vernet-les-Bains*) per Vernet, Salses el Castell (*Salses-le-Château*) per Salses, Argelers de la Marenda (*Argelès-sur-Mer*) per Argelers, Prades o Prada de Conflent (*Prades*) per Prada, Bolqueres i Formigueres (*Formiguères*) per Bolquera i Formiguera...

4. Grafia correcta

«Visc a Marqueixanes, a Elna, a Prunet o a Bellpuig, a Fetges, soc de Corbera, de Cosprons, de Cortsaví, de Torrelles (de la Salanca), de Mentet, de Trullars, de Sallagosa, d'Òpol o de Perellós, de Prada, de Perpinyà, de Ceret, dels Angles, de Sant

Pau de Fenolhet, etc.»: totes i tots som o ens sentim d'un lloc del Septentrió, d'un d'aquests 198 municipis nord-catalans o d'una d'aquestes 28 comunes occitanes del Fenolhet. Dit això, el 2025, veure escrit correctament els nostres topònims catalans i occitans és encara quelcom de massa inhabitual i força limitat. En aquest sentit, vet aquí un seguit de propostes per tal de normalitzar la presència i de retruc l'ús de la nostra toponímia genuïna a l'espai públic: d'una banda, impulsar la instal·lació d'una senyalització direccional a les carreteres amb les dues formes de cada topònim —la correcta i l'alterada o sigui l'oficial— tal com ja és el cas per exemple a la Bretanya o al País Basc —vg. article 8 de la llei MOLAC, de protecció patrimonial de les llengües regionals i de la seua promoció— així com incitar els batlles —que encara no ho han fet— a col·locar també el panell d'entrada amb la grafia correcta de la seua ciutat o del seu poble. D'altra banda, promoure la creació de les ubicacions o localitzacions dels indrets —municipis, esglésies, etc.— a la web amb els noms de llocs ben ortografiats —en català. Per a tot això, segur que l'Oficina Pública de la Llengua Catalana (OPLC) com a servei de política lingüística hi jugarà un paper clau.

5. Gentilicis

Cotlliurencs, forcatines, mossetans, estavareses, salsairots, nyerros, montneroles, mentetaires, canoards, escaronades: vet aquí només alguns exemples per il·lustrar la gran riquesa i diversitat que ens ofereixen els gentilicis dels municipis de casa nostra. Els gentilicis, aquests noms donats als habitants d'un lloc, d'una població, d'una regió o d'un país, juguen un paper essencial en la conservació i reivindicació de la nostra identitat. «Nosaltres aquí parlem català, parlem català és la nostra llengua...», per citar la cançó del cantautor Jordi Barre,

i el català també és la llengua que parlen els topònims, els noms de llocs de la Catalunya del Nord. Llavors, per tal de recuperar i difondre tot aquest patrimoni cultural, el Servei de Llengua amb el Consell científic de l'Oficina Pública de la Llengua Catalana (OPLC) —en col·laboració amb l'Associació per a l'Ensenyament del Català (APLEC) i l'Institut Franco-Català Transfronterer (IFCT) de la Universitat de Perpinyà Via Domícia (UPVD)— ha realitzat i presentat un llibret intitulat *Noms dels municipis i gentilicis de la Catalunya del Nord*. Disponible gratuïtament en línia sobre el portal web de l'OPLC (<http://oplc.eu/>), aquesta obra —que rep el reconeixement de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC)— recull i proposa almenys una forma de gentilicis —ben escrits, en català— pel conjunt dels 198 municipis nord-catalans. A la pàgina web, hi ha l'opció d'escoltar la pronunciació i fins i tot de consultar un mapa interactiu. Tots plegats, mantenim, protegim i fem servir els nostres noms més autèntics i tradicionals. Ho fareu, oi?

Perpinyà i Girona, avui: la llengua, la literatura reuneix els treballs sorgits de dos seminaris celebrats a Perpinyà i a Girona el 2024, en el marc del projecte **Els estudis catalans transfronterers: de Perpinyà a Girona i viceversa**. Des de mirades sociolingüístiques, dialectals, toponímiques, literàries i institucionals, el volum dibuixa un estat de la qüestió sobre la Catalunya Nord i sobre les relacions culturals que travessen la frontera.

Els estudis que s'hi apleguen parteixen d'un territori compartit i fragmentat alhora: l'espai català transfronterer. Hi trobem diagnòstics sobre la realitat socioeconòmica i lingüística, reflexions sobre l'ensenyament i les polítiques de promoció del català, aproximacions a la variació dialectal i a la toponímia nord-catalana, i lectures sobre figures i discursos de la literatura catalana del nord. El llibre no idealitza la frontera ni la dissimula: la posa al centre per entendre què separa, què comunica i què es pot construir encara entre Perpinyà i Girona.

**Documenta
Universitaria**

@DocUniv
documentauniversitaria.com

**Universitat
de Girona**